

11. Bohdan, S. & Tarasiuk, T. (2013). Verbalizatsiia kontseptu sviato v epistoliarnii povedintsi Lesi Ukrainky. In T. Kosmeda, T. Zeszyt I (Ed.). *Studia Ukrainica Posnaniensia* (pp. 23–37). Poznań (in Ukr.).
12. Kantorchuk, H. (2001). Antroponimy v lystakh Lesi Ukrainky. *Visnyk Zhytomyr. derzh. ped. un-tu*, 7, 66–68 (in Ukr.).
13. Kosmeda, T. (2018). Linhvokreatyvnist Lesi Ukrainky v yii ego-tekstakh (na materialy epistoliaruu poetesy (1870–1890) ta yii rozdumiv pro lysty v khudozhnikh tekstakh). A. Woźniak, A. (Ed.) *Roczniki Humanistyczne. Słowianoznawstwo. Zeszyt 66/7* (pp. 89–107.). Lublin (in Ukr.).
14. Panko, T. (Ed.). *Mova i dukhovnist natsii* (1992). Kyiv. NMK VO (in Ukr.).
15. Romanchenko, I. (1948). Mykhailo Drahomanov i Lesia Ukrainka v yikh lystuvanni. *Naukovi zapysky*, Vol. II, 172–189 (in Ukr.).
16. Statieieva, V. (1997). *Ukrainski pysmennyky pro problemy literaturnoi movy ta movoznavstva kintsia XIX – pochatku XX st. (na materialy spadshchyny M. Kotsiubynskoho, Lesi Ukrainky, B. Hrinchenka ta in.)*. Uzhhorod: Spalakh (in Ukr.).
17. Sviatovets, V. (1981). *Epistoliarna spadshchyna Lesi Ukrainky*. Kyiv: Vydavnytstvo “Vyshcha shkola” pry KDU (in Ukr.).
18. Tomchuk, L. (2005). Novi aspekty doslidzhennia epistoliaruu Lesi. *Filolohichni studii*, 3–4, 118–123 (in Ukr.).
19. Yermolenko, S. (1999). „...Tvoia poetesa bula Ukrainkoiu!” (chytaiuchy lysty Lesi Ukrainky). In Yermolenko, S. (1999). *Narysy z ukrainskoi slovesnosti (stylistyka ta kultura movy)* (pp. 155–161). Kyiv: vyd-vo Dovira (in Ukr.).

УДК 811.161.2

С.В. ЛИТВИНСЬКА, Х.М. СТЕЦИК

м. Київ, Україна

МОВНІ ПОМИЛКИ В ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СТАНДАРТАХ (НА ПРИКЛАДІ ДСТУ 3017:2015 «ІНФОРМАЦІЯ ТА ДОКУМЕНТАЦІЯ. ВИДАННЯ. ОСНОВНІ ВИДИ. ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ»)

У статті розглянуто питання дотримання мовних норм у текстах термінологічних стандартів (на прикладі ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Основні види. Терміни та визначення понять»). Проаналізовано випадки порушення лексичних і граматичних норм сучасної української мови у формулюванні визначень термінів. Запропоновано способи заміни виявлених ненормативних слів, висловів і речень у тексті стандарту.

К л ю ч о в і с л о в а: національний термінологічний стандарт, термін, мовна норма, мовна помилка.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими або практичними завданнями. Головною метою стандартизації терміносистем різних галузей знань є унормування і затвердження зрозумілих, несуперечливих термінів для будь-яких сфер застосування, забезпечення однозначною термінологією державних соціально-економічних і науково-технічних програм, нормативно-правових документів, удосконалення подальшого розвитку української науково-технічної мови (ДСТУ 3966–2009).

© С.В. ЛИТВИНСЬКА, Х.М. СТЕЦИК, 2021

Досягнення цих завдань неможливе без ідеального з погляду мови оформлення нормативних актів, які регламентують вживання галузевої термінології, – національних термінологічних стандартів. Висока мовна якість цих документів уможлиблює ефективне їх використання, тому лінгвістична експертиза національних термінологічних стандартів, аналіз їх з погляду дотримання норм культури мови – це актуальне завдання сучасної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано порушення певної проблеми і на які спирається автор. Питання мовної організації текстів національних термінологічних стандартів, дослідження їх щодо відповідності нормам сучасної української мови – це напрям, який в українській лінгвістиці належить до маловивчених. Окремі аспекти цієї проблеми розглянули К.Г. Городенська (Городенська, 1994), Л.О. Симоненко (Симоненко, 1994; 2000), М.С. Хойнацький (Хойнацький, 2000), М.Д. Гінзбург (Гінзбург, 2006; 2017), Б.Є. Рицар (Рицар, 2006), Р.Б. Микульчик (Микульчик, 2006), С.В. Литвинська (Литвинська, 2011), С.В. Харченко (Харченко, 2011), О.М. Тур (Тур, 2016) та ін. У працях цих лінгвістів подано методичні рекомендації щодо мовного оформлення державних стандартів, проаналізовано випадки порушення мовних норм в окремих із них: ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» (Литвинська, 2011; Харченко, 2011), ДСТУ 8302-2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (Тур, 2016) та ін.

Текст чинного ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» із погляду дотримання в ньому норм сучасної української мови ще не був об'єктом спеціального вивчення, що зумовлює актуальність теми нашого дослідження.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз типових мовних помилок у тексті ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять».

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливістю національних термінологічних стандартів є їхня максимальна уніфікованість, розроблення, погодження і затвердження за визначеною процедурою відповідно до встановлених національним стандартом (ДСТУ 3966–2009) єдиних правил. Вимоги до стилю цих нормативних документів ґрунтуються на традиціях і законах української літературної мови та рекомендаціях відомих українських мовознавців і термінологів. Разом із правилами «Українського правопису» вони «мають стати дороговказом для всіх, хто розробляє НД українською мовою» (Гінзбург, 2006: 135).

У сформульованих національним стандартом ДСТУ 3966–2009 вимогах до терміна вказано, що він «має відповідати фонетичним, морфологічним, синтаксичним і словотворчим нормам української мови. Для цього потрібно дотримуватися норм чинного українського правопису, уживаючи всі мовні засоби за своєю призначеністю» (ДСТУ 3966–2009: 18). Вимогою до визначення терміна є його відповідність правилам і нормам наукового стилю української мови (ДСТУ 3966–2009: 18). Зважаючи на появу нових посібників і словників, у яких викладено проблемні питання українського словотворення й термінотворення, у додатках ДСТУ подано уточнені й доповнені вимоги до змісту й оформлення національних термінологічних стандартів, дотримання яких мало би сприяти полегшенню сприйняття і розуміння науково-технічного тексту,

впорядкуванню і пришвидшенню процесу узгодження і вдосконалення української науково-технічної термінології, поліпшенню національних термінологічних стандартів щодо змісту й мовного оформлення (ДСТУ 3966–2009: 4).

Незважаючи на те, що в ДСТУ 3966–2009 подано чіткі інструкції щодо формулювання визначення понять у стандартах, встановлено правила використання мовних засобів, запропоновано способи заміни нехарактерних для української мови словосполучень і речень, аналіз термінологічних стандартів дає підстави стверджувати, що в багатьох випадках їхнє мовне оформлення не відповідає нормам української літературної мови, а це призводить до зниження загальної культури видання, ускладнення сприйняття його змісту. Розробники національних стандартів «порушують майже всі норми, викладені в пункті Д» (Рицар, 2007: 31). Такого висновку можна дійти й на основі дослідження тексту ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять».

Стандарт було розроблено Державною науковою установою «Книжкова палата України імені Івана Федорова», згідно з наказом ДП «УкрНДНЦ» від 22 березня 2016 р. № 65 він набув чинності 01.07.2016 року. Стандарт містить терміни та визначення понять основних видів видань, необхідних для впорядкування й розвитку видавничої справи, налагоджування взаємозв'язків між суміжними сферами діяльності, забезпечення відповідності вітчизняних видань міжнародним і національним стандартам інших країн. Мета стандарту – сприяти розвитку й уніфікації української термінології у видавничій і суміжних сферах (ДСТУ3017:2015).

Проаналізуємо, які мовні помилки допущено в тексті цього стандарту.

1. У тексті ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» фіксуємо вживання слів, не властивих українській мові, штучних, скалькованих із російської мови: *у міру, у вигляді, блочний, каталожний, книжка-вертушка, книжка-гармошка*. Прийменник *у міру* (Серіальне видання, що виходить через заздалегідь невизначені проміжки часу, **в міру** накопичення матеріалу (с. 5) до української розмовної мови перейшов як готова одиниця з російської мови, повністю зберігши свою структуру (Мейзерська, 2010: 135). У «Словнику-довіднику з українського літературного слововживання» (Головашук, 2004), «Словнику-довіднику з культури української мови» (Гринчишин та ін., 2006) цей прийменник пропонується замінювати сполученням первинного прийменника з із орудним відмінком іменника або прийменниками *залежно від, відповідно до, по змозі*, тому в тексті аналізованого стандарту замість **в міру** накопичення матеріалу правильно було б ужити з *надходженням матеріалу, залежно від / відповідно до надходження матеріалу*.

Не належить до нормативної лексики української мови зафіксоване в стандарті прийменниково-іменникове сполучення *у вигляді* (Видання, що містить короткий виклад твору (-ів) **у вигляді** витягів з оригіналу (с. 5), його замінюємо на *подібний до (кого, чого), як (хто, що), за (кого, що): як витяги з оригіналу*.

Свідоме віддалення, відмежування від словотвірних варіантів і словотвірних синонімів, спільних із російською мовою, зміцнення питомих моделей утворення слів – це одна з тенденцій розвитку сучасного українського мовного процесу, яка отримала назву націоналізації (Кислюк, 2018). Під дією цієї тенденції використовуємо, наприклад, замість інтерферентних, «зайшлих у нашу

мову» (Фаріон, 2003: 256) прикметників з *-очн-* питомі українські з *-ов-*: *блоковий*, а не *блочний* (**Блочне** видання (с. 5), замість відносних прикметників з *-н-* – прикметники з *-ов-*: *каталоговий*, а не *каталожний* (*Картковими* виданнями є *поштова, образотворча, каталожна* картки тощо (с. 6).

Дистанціювання від російської мови передбачає заміну також штучних, таких, що не відповідають природі української мови, вжитих у стандарті слів *вертушка* і *гармошка* (в терміносполуках *книжка-вертушка* і *книжка-гармошка*. *Книжками-іграшками* є *книжка-вертушка, книжка-гармошка* (с. 7). Використання цих слів, просторічних за своїм походженням і змістом, у структурі термінологічної одиниці, звичайно, не відповідає засадам і принципам українського термінотворення. Пошук варіантів заміни таких нелітературних слів у терміні – це предмет окремого дослідження, у якому головну увагу має бути зосереджено на розв'язанні актуальної проблеми, яка постала перед українським термінознавством після здобуття Україною незалежності, – подолання інтерференційних явищ.

2. Вживання невідповідних за змістом слів. Порушенням мовної норми на лексичному рівні в стандарті є слова, використані без урахування відтінків їхнього значення, правил сполучуваності з іншими словами. Фіксуємо, наприклад, в аналізованому стандарті такі словосполучення: **освоєння навчального предмета, повне дослідження однієї проблеми або теми, непрофесійні інтереси читача, вчений ступінь**. Слово *освоєння* в українській мові має значення «робити придатним для господарського використання, навчатися користуватися чим-небудь, оволодівати чим-небудь» (Бусел, 2005: 858), тобто дія, позначена словом «освоювати», може бути спрямована на такі, наприклад, поняття: земля, кошти, виробництво, досягнення. Поняття, назване словосполученням *навчальний предмет*, передбачає вживання слова *засвоєння*, яке означає «сприймання чогось нового, запам'ятовування, вивчення чогось» (Там само: 420) – отже, *засвоєння*, а не *освоєння навчального предмета*.

Словосполучення *повне дослідження* в аналізованому ДСТУ введено в такий контекст: *Монографія – наукове або науково-популярне видання, що містить повне дослідження однієї проблеми або теми та належить одному чи кільком авторам* (с. 12). Очевидно, що вживання лексеми *повний*, значення якої – «заповнений до краю, цілком пройнятий, охоплений чим-небудь; сповнений чимсь, цілий, весь; який виявляється повністю, не частково; цілковитий; який досяг певної межі, певного віку, необхідної норми; в міру товстий, округло-пухлий», недоречно, її треба замінити на *цілісний, комплексний: цілісне / комплексне дослідження*.

Слово «непрофесійний», яке в аналізованому стандарті поєднується з лексемою *інтерес* (*Видання, що містить відомості..., нескладні за змістом та викладені в легкій, доступній для розуміння формі для задоволення непрофесійних інтересів читачів* (с. 10), в українській мові означає насамперед «некомпетентний, який не орієнтується в певній галузі знань, не якісно щось виконує», отже, непрофесійним може бути *підхід, аналіз, вчинок, виступ*. Зі словом *інтерес* замість *непрофесійний* доцільно вжити *не пов'язаний з професією: для задоволення не пов'язаних з професією інтересів читачів*.

У невластивому значенні використано в тексті ДСТУ слово *вчений* – *вчений ступінь: ... наукової праці, поданої на здобуття вченого ступеня* (с. 12).

Сьогодні в українській мові усталилося вживання лексеми *вчений* у складі термінологічної одиниці *вчене звання*, зі словом *ступінь* використовуємо *науковий*.

3. Уживання зайвих слів, багатослів'я. Аналізований стандарт не позбавлений такої стилістичної вади, як плеоназм – семантичної надмірності, яка «суперечить закону мовленнєвої економії й протистоїть стислості як важливій і бажаній комунікативній якості» (Селігей, 2013: 23). Порушенням стислості, точності – важливих комунікативних норм наукового й ділового мовлення є надлишкове вживання слів у визначенні деяких термінів. Зокрема, поясненням терміна *матеріальна конструкція видання* в стандарті є *форма, конструкційна будова видання* (с. 2), де зайвим, семантично порожнім є слово *конструкційна* (*конструкція* – це будова).

Семантично надмірним є тлумачення терміна *видання для дозвілля*: це *видання, що містить загальнодоступні відомості щодо організації побуту, різноманітних форм самодіяльної творчості, різних видів захоплень, відпочинку* (с. 11). Замість словосполучення *різних видів захоплень* доцільно вжити слово *захоплення*, оскільки вся інформація входить до його семантики, а слова *різних видів* нового змісту не надають.

Зайвим є означення *літературно-художні* в поясненні терміна *антологія*: *антологія – збірник, що містить вибрані, переважно віршовані, літературно-художні твори (чи уривки з них) авторів тієї чи іншої національної літератури певного жанру* (с. 7). Віршований твір – це твір художньої літератури, тому доречно вживати тільки означення *віршовані*, без слова *літературно-художні*.

Ще один приклад багатослів'я в досліджуваному стандарті – використання в одному контексті слів *об'єднаний, спільність*: *серія – це сукупність видань, об'єднаних спільністю задуму, тематики, цільовим призначенням* (с. 16). Лексема *об'єднаний* вміщує у своєму значенні необхідну для повідомлення інформацію, слово *спільністю* дублює її зміст, тому правильно було б ужити *об'єднаних задумом, тематикою, цільовим призначенням*.

4. Порушення логічності у формулюванні визначень (розширення і звуження понять). Логічність мовлення – це одна з визначальних комунікативних ознак мовлення, яка найбільше пов'язана з його нормативністю і точністю. Виявом її недотримання в тексті ДСТУ є поєднання слів, які розрізняються родовою і видовою семантикою, напр.: *суспільно-політичний журнал – це журнал, який містить публікації науково-популярної тематики, а також науково-популярні, літературно-художні, гумористичні й сатиричні твори* (с. 19). *Літературно-художні твори* – це широке родове поняття, компонентами змісту якого є вужчі видові поняття *гумористичні й сатиричні твори*, тому поєднання їх є алогічним.

Порушення логічності виявляємо й у формулюванні пояснення терміна *літературно-художнє видання* (примітка 1): *до літературно-художніх видань належать видання, що містять літературні твори таких жанрів: прозові, поетичні, драматичні, фольклорні* (с. 10). Жанрами в художній літературі є оповідання, роман, повість, комедія, пісня та ін. Виокремлюються вони з літературного роду – епосу, лірики або драми. Отже, правильно було б ужити в стандарті *такі літературні твори* замість *літературні твори таких жанрів*.

5. Порушення граматичної нормативності. У досліджуваному ДСТУ, як показує аналіз, не завжди правильним є вибір закінчення відмінкових та особових форм, синтаксичної форми. Відхилення від норм відмінювання слів виявлено

в неправильному поєднанні числівника з іменником: *Видання великого формату (зазвичай становить ½ частку паперового аркуша)* (с. 18). Як відомо, з дробовими числівниками іменники в українській мові вживаються в родовому відмінку, отже, *частка* в сполученні з ½ набуває закінчення *-и*: ½ *частки*.

Недотриманням граматичних мовних норм є засвідчене в тексті сплутування частин мови, а звідси – неправильне їх відмінювання в реченні, наприклад: *Видання, формат якого не менше ніж 100 мм, але не більше ніж 107 мм* (с. 18). Рекомендуємо вжити в цьому реченні не прислівники *не менше, не більше*, а прикметники, і відповідно, змінити їх: *Видання, формат якого не менший ніж 100 мм, але не більший ніж 107 мм*.

Виявом граматичної ненормативності в тексті є неправильне використання безособових дієслівних форм на *-но, -то*. Як відомо, безособові конструкції з незмінюваною дієслівною формою на *-но, -то* в українській мові мають значний синтаксичний потенціал, є питомими українськими моделями, витвореними на народній основі, які треба вживати для усунення тих складних на шарувань, які «з'явилися в нашій мові в результаті калькування готових блоків російського мовлення» (Куньч, 2004: 26). У тексті ДСТУ, як показує аналіз, такі конструкції повністю витіснили невластиві українській мові форми з пасивними дієприкметниками, пор.: *Документ, інформацію в якому подано у формі електронних даних і для використання якого потрібні засоби обчислювальної техніки* (с. 5); *Багатотомне видання, в якому один і той самий текст твору надруковано паралельно різними мовами* (с. 5). Однак не всі зафіксовані в стандарті безособові дієслівні форми вжито вмотивовано. Зокрема, в реченні *Газета, що її присвячено спеціальній темі або підготовлено з якоїсь нагоди* (с. 19) наголошується не на дії, а на ознаці, тому правильно було б використати пасивні дієприкметники: *Газета, присвячена спеціальній темі або підготовлена з якоїсь нагоди*. Не доцільне вживання безособових форм на *-но, -то* і в таких конструкціях: *Видання, яке виходить упродовж часу, тривалість якого не встановлено* (с. 5); *Видання, що виходить одноразово й продовження його не передбачено* (с. 5); *Видання, що раніше вже було випущено у світ* (с. 16). Використані в цих реченнях безособові дієслова треба замінити на дієприкметники – *тривалість не встановлена, продовження не передбачене, видання було випущене*.

6. Недотримання законів милозвучності. Евфонічність української мови – характерна ознака всіх її стилів, зокрема й офіційно-ділового та наукового. У тексті ДСТУ, як показує аналіз, правил чергування прийменників, часток, сполучень дотримано не завжди, пор.: *Або добірку у повному чи скороченому вигляді* (с. 9); *Календар-щорічник (настінний чи настільний), в якому для кожного дня є перекидні аркуші* (с. 21); *Журнальне видання, в якому тексти творів починаються з обох сторінок обкладинки* (с. 6). За нормами милозвучності української мови, між приголосними вживається *у* (*настільний, у якому*), після голосного перед приголосним – *в* (*добірку в повному*), після розділового знака – *у* (*видання, у якому*).

Висновки за проведенням дослідженням. Отже, аналіз тексту ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» з погляду дотримання в ньому мовних норм виявляє порушення, пов'язані з уживанням лексичних одиниць, не властивих українській мові, використанням слів у невідповідних значеннях, без урахування

їхньої лексичної сполучуваності або всупереч усталеній традиції слововживання. У стандарті зафіксовано помилки, пов'язані з використанням зайвих лексем, порушенням логічності у формулюванні визначень. В окремих випадках засвідчено недотримання граматичних норм і законів милозвучності української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бусел, В. (Ред.) (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови : Близько 250 000 слів*. Київ; Ірпінь: Перун.
2. Гінзбург, М.Д. (2017). Мова технічних стандартів як окремий функційний шар фахових мов. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр.*, Вип. 10, 28–38.
3. Гінзбург, М., Левіна, С. & Корніловська, І. (2006). Досвід термінологічного експертування та редагування нормативних документів. *Стиль і текст*, Вип. 7, 134–143.
4. Головашук, С.І. (2004). *Словник-довідник з українського літературного слововживання*. Київ: Наук. думка.
5. Городенська, К., Єрмоленко, С., Симоненко, Л., & Турчин, Є. (1994). *Методичні рекомендації щодо мовного оформлення державних стандартів*. Київ.
6. Гринчишин, Д., Капельюшний, А., Сербенська, О. & Терлак, З. (2006). *Словник-довідник з культури української мови*. Київ: Знання.
7. *ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять* [Чинний від 01.07.2016] (2016). Київ: ДП «УкрНДНЦ» (Інформація та документація).
8. *ДСТУ 3966–2009. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять* [Чинний від 30.10.2009] (2009). Київ : Держспоживстандарт України.
9. Кислюк, Л. (2018). *Словотвірна номінація в сучасній українській мові: система-узус-ідіолект* [Автореф. дис. ... док. філол. н.]. Київ: Інститут української мови.
10. Куньч, З., Голубінка, Н. (2004). Пасивні дієслівні конструкції в українському науковому мовленні. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»* 503, 24–26.
11. Литвинська, С., Харченко, С. (2011). Мовні особливості термінологічних стандартів. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр.*, Вип. 5, 44–49.
12. Мейзерська, І. (2010). До питання про нормативне вживання складених прийменників у сучасній українській мові. *Культура слова*. Вип. 73, 134–137.
13. Рицар, Б. & Микульчик, Р. (2007). Типові помилки у проєктах термінологічних стандартів. *Стандартизація. Сертифікація. Якість*, 4, 27–32.
14. Рицар, Б. & Микульчик, Р. (2006). Основні помилки розробників термінологічних стандартів (на прикладі проєктів ДСТУ). *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології»*, 559, 121–126.
15. Селігей, П. (2013). Типи багатослів'я в наукових текстах. *Українська мова*, 4, 22–44.
16. Симоненко, Л. & Хойнацький, М. (2000). Мовні проблеми державних стандартів на терміни та визначення. *Вісник Книжкової палати*, 1, 16–18.
17. Тур, О.М. (2016). Мовні помилки в ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічні посилання: загальні положення та правила складання». *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 4, 51–55.
18. Фаріон, І. (2003). Словотвірні норми в контексті національно-культурних орієнтацій. *Волинь–Житомирщина*, 10, 250–267.

Svitlana Lytvynska, Khrystyna Stetsyk

LANGUAGE MISTAKES IN TERMINOLOGICAL STANDARDS (ON THE EXAMPLE OF DSTU 3017: 2015 «INFORMATION AND DOCUMENTATION. BASIC TYPES. TERMS AND DEFINITIONS»)

The article focuses on language norms compliance in the texts of terminological standards (on the example of DSTU 3017: 2015 «Information and documentation. Basic types. Terms and definitions»). Cases of violation of the lexical and grammatical norms of the modern Ukrainian language in the formulation of definitions of terms are analyzed. It was found that, despite the presence of clear instructions established in the national standard on compliance with the rules of the Ukrainian word usage in the formulation of definitions, in many cases the design of national terminological standards – choice of words, their change, sentence construction – does not meet the norms of Ukrainian literary language, leads to a decrease in the general culture of the publication. In the text of DSTU 3017: 2015 «Information and documentation. Edition. The main types. Terms and definitions» shows a deviation from the norms associated with the use of words that are absent in the Ukrainian language, artificial, linguistic calque of Russian words. Certain non-normative tokens fixed in the standard do not correspond to the tendency of development of the modern Ukrainian language process - conscious distance, separation from the Russian language, strengthening of positions of specific Ukrainian variants. Violation of language norms in the standard are words used without taking into account the nuances of their meaning, the rules of compatibility with other lexical language units. The analyzed standard is not without such a stylistic defect as pleonasm - semantic redundancy, which contradicts the brevity and accuracy – important communicative features of scientific and official business speech. In the formulation of explanations of certain terms, a violation of logic was revealed – a combination of words that differ in generic and specific semantics was recorded. There are linguistic errors at the grammatical level: in the text of the standard it is not always correct to choose the endings of singular forms, not in all positions the use of impersonal verb forms ending on -no, -to is motivated. Cases of non-observance of the laws of melodiousness – rules of alternation of prepositions at / in are revealed.

Key words: national terminological standard, term, language norm, language mistakes.

REFERENCES

1. Busel, B. (Ed.) (2005). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: Blyzko 250 000 sliv*. Kyiv; Irpin: Perun (in Ukr.).
2. Hinzburh, M.D. (2017). Mova tekhnichnykh standartiv yak okremi funktsiinyi shar fakhovykh mov. *Terminolohiia dokumentoznavstva ta sumizhnykh haluzei znan: zb. nauk. pr.*, Issue 10, 28–38 (in Ukr.).
3. Hinzburh, M., Levina, S. & Kornilovska, I. (2006). Dosvid terminolohichnoho ekspertuvannia ta redahuvannia normatyvnykh dokumentiv. *Styl i tekst*, Issue 7, 134–143 (in Ukr.).
4. Holovashchuk, S.I. (2004). *Slovnyk-dovidnyk z ukrainskoho literaturnoho slovovzhyvannia*. Kyiv: Nauk. dumka (in Ukr.).
5. Horodenska, K., Yermolenko, S., Symonenko, L., & Turchyn, Ye. (1994). *Metodychni rekomendatsii shchodo movnoho oformlennia derzhavnykh standartiv*. Kyiv (in Ukr.).
6. Hrynchyshyn, D., Kapeliushnyi, A., Serbenska, O. & Terlak, Z. (2006). *Slovnyk-dovidnyk z kultury ukrainskoi movy*. Kyiv: Znannia (in Ukr.).
7. *DSTU 3017:2015. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat* [Chynnyi vid 01.07.2016] (2016). Kyiv: DP «UkrNDNTs» (Informatsiia ta dokumentatsiia) (in Ukr.).

8. DSTU 3966–2009. *Zasady i pravyla rozroblennia standartiv na terminy ta vyznachennia poniat* [Chyynnyi vid 30.10.2009] (2009). Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy (in Ukr.).
9. Kysliuk, L. (2018). *Slovotvirna nominatsiia v suchasni ukrainskii movi: systema-uzus-idiolekt* [Synopsis of doctoral thesis]. Kyiv: Institute of the Ukrainian Language (in Ukr.).
10. Kunch, Z., Holubinka, N. (2004). Pasyvni diieslivni konstruksii v ukrainskomu naukovomu movlenni. *Visnyk Nats. un-tu «Lvivska politekhnikha». Seriia «Problemy ukrainskoi terminolohii»*, 503, 24–26 (in Ukr.).
11. Lytvynska, S., Kharchenko, S. (2011). Movni osoblyvosti terminolohichnykh standartiv. *Terminolohiia dokumentoznavstva ta sumizhnykh haluzei znan : zb. nauk. pr.*, Issue 5, 44–49 (in Ukr.).
12. Meizerska, I. (2010). Do pytannia pro normatyvne vzhivannia skladenykh pryimennykiv u suchasni ukrainskii movi. *Kultura slova*, Issue 73, 134–137 (in Ukr.).
13. Rytsar, B. & Mykulchuk, R. (2007). Typovi pomylky u proiektakh terminolohichnykh standartiv. *Standartyzatsiia. Sertyfikatsiia. Yakist*, 4, 27–32 (in Ukr.).
14. Rytsar, B. & Mykulchuk, R. (2006). Osnovni pomylky rozrobnykiv terminolohichnykh standartiv (na prykladi proiektiv DSTU). *Visnyk Nats. un-tu «Lvivska politekhnikha»: Seriia «Problemy ukrainskoi terminolohii»*, 559, 121–126 (in Ukr.).
15. Selihei, P. (2013). Typy bahatoslivia v naukovykh tekstakh. *Ukrainska mova*, 4, 22–44 (in Ukr.).
16. Symonenko, L. & Khoynatskyi, M. (2000). Movni problemy derzhavnykh standartiv na terminy ta vyznachennia. *Visnyk Knyzhkovoii palaty*, 1, 16–18 (in Ukr.).
17. Tur, O.M. (2016). Movni pomylky v DSTU 8302:2015 «Informatsiia ta dokumentatsiia. Bibliohrafichni posylannia: zahalni polozhennia ta pravyla skladannia». *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 4, 51–55 (in Ukr.).
18. Farion, I. (2003). Slovtvorni normy v konteksti natsionalno-kulturnykh oriantatsii. *Volyn–Zhytomyrshchyna*, 10, 250–267 (in Ukr.).

УДК 81.161.2'373:32

Н.Я. ЛУЖЕЦЬКА
м. Дрогобич, Україна

ПРАГМАТИЧНИЙ ОРЕОЛ ТЕРМІНА-ПОЛІТОНІМА *МОВА* В НАЦІОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ ІВАНА ФРАНКА

*У статті простежено еволюцію концепту **мова** крізь призму внутрішньої біографії мислителя. Шляхом когнітивно-дискурсного аналізу визначено прагматичний ореол терміна-політоніма **мова**, його перетворення у концепт як умістище світоглядних, ціннісних смислів. Тому акцентовано увагу на аксіологічному вимірі мови у Франковому націософському дискурсі.*

Ключові слова: Іван Франко, термін-політонім, прагматичний ореол, метафоричний сценарій, концепт **мова**, націософський дискурс.

Постановка проблеми та аналіз досліджень. Мірилом не тільки культурного, а й політичного самоутвердження виступає національна мова. Невипадково національних будителів називають «лінгвістичними революціонерами», «філологічними паляями», «лінгвістичними націоналістами» (Радевич-Винницький, 2013: 184, 191). Природно, концепти «народ», «нація» органічно поєднані із